

Rued Langgaard: Violinsonate nr. 1 *Viole* (BVN 94)

Kritisk førsteudgave ved Bendt Viinholt Nielsen og Ole Ugilt Jensen

Forord om værket

Om værkets tilblivelse noterer Langgaard i 1940'erne, at det blev komponeret under et sommerophold på Tyringe Badesanatorium i Skåne (Sverige) i løbet af fire dage i midten af juni 1915. Det renskrevne partitur blev udfærdiget i samme åndedrag - de tre første satser er slutdateret henholdsvis 19., 22. og 25. juni 1915 (manuskriptets fjerde sats er forsvundet). Tredive år senere foretog Langgaard en gennemgribende revision. Værkets storform forblev dog uforandret, idet der kun er tale om få spring og tilføjelser. Revisionen omfatter derimod et utal af detaljer i første og tredje sats, hvor næsten alle takter rummer én eller flere ændringer. Anden sats svarer i alt væsentligt svarer til den oprindelige version. Det samme synes at gælde fjerde sats, men dette indtryk beror udelukkende på sammenligning mellem en foreliggende, oprindelig violinstemme og det reviderede partitur, idet satsen mangler i 1915-partituret. Den eksakte revisionsperiode oplyses ikke i kilderne, men renskriften af den nye version blev slutdateret 1. december 1945.

Værkets oprindelige titel var *Sonate No 1 (E-mol)*. Omkring revisionstidspunktet fremkom betegnelsen *Grand Sonate*, der ligesom titlen "*Viole*" findes på den reviderede versions titelside. Også titelforslaget *Ardore* ('Glød') ses i kilderne. Det står ikke ganske klart, hvad der ligger i titlen *Viole*. Af partitur og violinstemme fremgår det, at Langgaard har forestillet sig, at violinstemmen alternativt kunne udføres af en viola (bratsch), som han begge steder betegner "*Viole*". Men en bratsch hedder "alto" på fransk, og "viola" betyder viol, altså gambe. Misforståelsen skyldes sandsynligvis, at Langgaards kilde har været Gyldendals røde ordbøger, som både i gamle og nye udgaver fejlagtigt oversætter "viola" med "viola, bratsch". En anden ting er så, at det slet ikke ligger lige for at udføre værket for bratsch og klaver, selv om Langgaard øjensynlig har ønsket en mørk klang i soloinstrumentet, i hvert fald i første sats, hvor lange passager foreskrives udført på violinens G- og D-streng. Det noget usædvanlige valg af en instrumentbetegnelse som titel skyldes vel, at den poetiske klang af ordet *viola* har tiltalt Langgaard, eller at titlen skal forstås som en cadeau til soloinstrumentet.

Sammen med violinisten Gunna Breuning-Storm (1891-1966) uropførte den 22-årige komponist sonaten i Stockholm (Kungliga Vetenskaps Akademiens hörsal) den 17. januar 1916. Der var tale om en koncert med et rent Langgaard-program som opfølgning af den svenske førsteopførelse af orkesterværket *Sfinx* i Konsertforeningen den 13. januar. Anmeldelserne var ikke synderligt positive. Den frygtede Wilhelm Peterson-Berger skrev således i sin anmeldelse i *Dagens Nyheter* (18.1.1916), at indtrykket af værket var noget uklart og ujævnt og at opførelsen næppe gav nogen klar forestilling om, hvad komponisten virkelig kan. Langgaard kritiseres som pianist for sit vage anslag og sin alt for rigelige brug af pedal. I Danmark blev sonaten præsenteret første gang i Privat Kammermusikforeningen to år efter, den 7. januar 1918. Her var det Langgaards onkel, koncertmester i Det Kongelige Kapel Axel Gade (1860-1921), som opførte værket sammen med komponisten. Tilegnelsen til Axel Gade er dog posthum. Sonaten opnåede kun de to nævnte opførelser i komponistens levetid.

I 2002 udkom den første indspilning af værket i Seguei Azizian og Anne Ølands fortolkning (Dacapo 8.224153).